

13.04.23

Kjetil Solvik

spesialrådgiver, Norges musikkhøgskole

## Utsynsmeldingen – konsekvenser for kunstutdanningene, med fokus på effektene av forslaget til nytt finansieringssystem for høyere utdanning

### Noen sitater fra meldingen

Utsynsmeldingen (Meld. St. 14 (2022-23)) nevner kunstutdanninger noen få ganger, dels spesifikt og dels som del av humaniora og estetiske fag. Jeg vil innledningsvis gjengi og kommentere noen sitater, siden de synes å være premisser som skal berede grunnen for de tiltakene som rammer kunstutdanningene i forslaget til nytt finansieringssystem, som også er en del av meldingen. Det er særlig to hovedpremisser som beskrives gjennom sitatene, nemlig en tilsynelatende sterk vekst i utdanningskapasiteten i kunstfag og store utfordringer for de kunstutdannede i arbeidsmarkedet. Problemet er at ingen av premissene er korrekte. Jeg kommenterer dette kort i tilknytning til sitatene, men kommer også med en bredere redegjørelse i avsnittet *Avsluttende bemerkninger*, til sist i dokumentet. (Med kunstutdanningene/kunstfagene refererer jeg i dette notatet til utdanningene som ligger i dagens finansieringskategorier A og B og som ligger innenfor UHR-KDAs ansvarsområde.)

På side 16-17 i Utsynsmeldingen heter det:

*Selv om utsiktene til arbeid og inntekter er usikre, har interessen for kunstneryrket og høyere utdanning innen kunst og estetiske fag vokst med 280 prosent siden 1999.<sup>1</sup>*

På side 84 heter det:

*I 2017 gjennomførte NIFU en undersøkelse som tok utgangspunkt i arbeidsmarkedet to til tre år etter eksamen.<sup>2</sup> Til forskjell fra den ordinære kandidatundersøkelsen tar denne hensyn til at det for enkelte fagområder kan ta lenger tid å komme ut i relevant arbeid. Totalt for alle fagfelt er situasjonen vesentlig bedre enn etter et halvt år. Likevel er trenden klar på at utfordringene med mistilpasning er større og mer vedvarende for kandidater fra humanistiske og estetiske fag. Undersøkelsen viser at kandidater med master i humanistiske og estetiske fag er den gruppen som sammen med realistene har høyest arbeidsledighet tre år etter eksamen. Denne mistilpasningen kan ha sammenheng med at kapasiteten i humanistiske og estetiske fag, og særlig kunstfag, har økt kraftig de siste tiårene. Kunstfag har vokst med hele 280 prosent jf. kapittel 2.1.1.*

Påstanden om at kunst og estetiske fag har vokst med 280 prosent gjentas altså to ganger. Det første sitatet viser til «interessen» for kunstneryrket og høyere utdanning innen kunst og estetiske fag, og kan misforstås til at det gjelder søkertall. Det siste sitatet slår imidlertid fast at det er «kapasiteten» – som må forstås som utdanningskapasiteten – som har økt så mye. Jeg har forsøkt å finne belegg for denne påstanden i DBH, men finner ikke noe som kan underbygge at det har vært en så stor økning. Jeg har derfor henvendt meg til Kunnskapsdepartementet og bedt om informasjon om hvordan man har kommet fram til en vekst i utdanningskapasiteten

---

<sup>1</sup> Det vises her til DBH som kilde

<sup>2</sup> Støren, L. m.fl. (2018).

på 280 prosent. Svaret jeg har fått, viser at tallet umulig kan være riktig. Dette kommenteres nærmere under avsnittet *Avsluttende bemerkninger*, til sist i dokumentet.

Det har riktignok trolig vært noe større økning i utdanningskapasiteten for kunstfagene enn gjennomsnittet for høyere utdanning, men på langt nær så mye som 280 prosent. Den største økningen innenfor kunstfagene har vært innenfor fagområdene design og arkitektur/landskapsarkitektur. Og generelt har det vært mye større økning i private tilbud om kunstutdanning enn i statlige tilbud. Utsynsmeldingen inneholder faktisk også en indikasjon på mer realistiske tall, på side 17, der det er en graf som viser veksten i fullførte universitets- og høyskoleutdanninger fra 1993/1994 til 2020/2021, og der veksten for hum./est. er oppgitt til 130 prosent.

Når det gjelder påstanden om stor «mistilpasning», så er det riktig at NIFU-rapporten som oppgis som kilde dokumenterer stor grad av «mistilpasning» for humanistiske og estetiske fag (hvor kunstfagene er inkludert). Dette er en stor og uensartet gruppe, og den er ikke brutt ned på mindre fagområder. Imidlertid finnes det også tall for de ulike institusjonene, og her finner man tall for de tre spesialinstitusjonene AHO, KHiO og NMH, som så og si utelukkende har kunstutdanninger. Disse tallene viser at «mistilpasningen» for kandidater fra disse institusjonene ligger på gjennomsnittet eller til dels betydelig under gjennomsnittet. NIFU gjennomførte også en egen kandidatundersøkelse for musikkutdanningene i 2014, og tallene der viser lav grad av «mistilpasning». I rapporten fra denne undersøkelsen skriver NIFU også følgende:

*NIFUs halvårsundersøkelser viser at arbeidsledighet er et marginalt problem blant nyutdannede musikkandidater. Når det gjelder irrelevant arbeid, er dette litt mindre utbredt blant musikkandidatene enn høyere grads kandidater generelt et halvt år etter eksamen.*

På side 48 i Utsynsmeldingen finner vi følgende formulering om kunstig intelligens, som tas med her først og fremst for den noe kuriøse oppfatningen om hva det innebærer å «skape visuell kunst og musikk» (en mulig underforstått tolkning er at det er mer effektivt å utdanne IT-ingeniører enn kunstnere):

*Nyere anvendelser av systemer basert på KI tilsier at arbeidsområder som tidligere har forutsatt menneskelig kreativitet og analytiske evner, nå kan berikes og effektiviseres med teknologi. [...] Tilsvarende finnes det tjenester som skaper visuell kunst og musikk. Denne utviklingen betyr ikke nødvendigvis at KI-systemer vil erstatte mennesker i utførelsen av oppgavene, men som for annen teknologi vil den også kunne skape nye arbeidsplasser, endre eksisterende arbeidsoppgaver og stille nye krav til kunnskap og ferdigheter for å kunne utnytte denne teknologien på best mulig måte.*

Det kan også være grunn til å ta med følgende sitat fra Klassekampen 25. mars, der statsråd Borten Moe spesifikt nevner kunstfagene.

*I meldingen beskrives en framtid i Norge med mangel på kompetanse og kapasitet innen en rekke disipliner, som følge av demografiske endringer, sier Moe.*

*– Ett av svarene er å utnytte egen befolkning enda bedre, gjennom å nå flere med ulike tilbud innenfor høyere utdanning, kompetansebygging og yrkesfaglig utdanning, sier han.*

*Universitets- og høyskolesektoren skal med andre ord bli større – men midlene skal ikke smøres tynt utover.*

*– Det er ikke det samme som at det er nødt til å gå utover noen, men vi kan ikke fortsette som de siste 20 årene, hvor det har vært vekst innenfor nær sagt alle fagområder. Det området som har hatt mest vekst, er kunst og estetiske fag, med ikke mindre enn 280 prosent de siste 20 årene. Jeg lover ikke 280 prosent til, sier Moe.*

## Forslaget til nytt finansieringssystem

Utsynsmeldingen presenterer et nytt finansieringssystem for høyere utdanning, som etter planen skal innføres fra budsjettåret 2025. Jeg legger her vekt på endringene som gjelder utdanningsinsentivene og de konsekvenser de vil ha for kunstutdanningene. I korthet innebærer endringene følgende:

Dagens finansieringssystem har seks kategorier – A - F – med satser innen hver kategori for både grunnfinansiering av nye studieplasser og resultatfinansiering på grunnlag av studiepoeng- og kandidatproduksjon. Dagens kunstutdanninger ligger i de to høyeste kategoriene, A og B. (Det skal bemerkes at KHiOs utdanninger ikke er underlagt dette kategoriregimet, og KHiO har i stedet en rammebevilgning som er upåvirket av studiepoeng- og kandidatproduksjon. Om jeg husker riktig, har likevel tildeling av nye studieplasser til KHiO vært basert på satsene i finansieringssystemet. Det er ikke sagt noe i Utsynsmeldingen om hvordan KHiOs forhold til det nye finansieringssystemet skal være.)

KD sier selv om satsene i dagens finansieringssystem (i orientering om statsbudsjettet 2023 for universitet og høyskular):

*Satsane representerer ikkje faktiske kostnader ved eit studium. Dei er grove anslag som kun gjenspeglar ein viss forskjell i kostnader mellom ulike typar studieprogram.*

Selv om satsene ikke direkte representerer faktiske kostnader, så skal de altså gjenspeile visse – og aksepterte – forskjeller i kostnader.

I det nye finansieringssystemet skal det være:

- En felles standardsats for grunnfinansiering av nye studieplasser, uavhengig av fagområde. Unntaket er medisin, veterinærmedisin og odontologi som skal beholde «en særskilt høy sats».
- Antallet finansieringskategorier for resultatbasert utdanning for studiepoeng reduseres fra seks til tre, med 3 som høyeste sats og 1 som laveste sats. De kliniske utdanningene i medisin, odontologi og veterinærmedisin er de eneste som beholder en særskilt høy sats, dvs. kategori 3, mens kunstutdanningene plasseres i kategori 2.
- Når det gjelder kandidatindikatoren, så skal den endres fra i dag å gjelde bare bachelor- og mastergradskandidater (og PPU), til å gjelde fullførte studieprogram uavhengig av gradsuttelling. Det er noe uklart om det her skal være en felles sats eller en inndeling i flere kategorier som for studiepoeng.

De fagområder og utdanninger som særlig blir rammet av forslaget, er de som i dagens finansieringssystem ligger i kategori A og B, unntatt de nevnte utdanningene i medisin, veterinærmedisin og odontologi, som iht. forslaget fortsatt vil ligge i en høy finansieringskategori, med hensyn til både studieplassefinansiering og resultatmidler.

De øvrige utdanningene i dagens kategori A og B er i alle hovedsak kunstutdanninger. I Kunnskapsdepartementets egen presentasjon av dagens finansieringssystem, finner vi følgende oversikt over hvilke utdanninger som ligger i kategori A og B, utenom medisin, veterinærmedisin og odontologi:

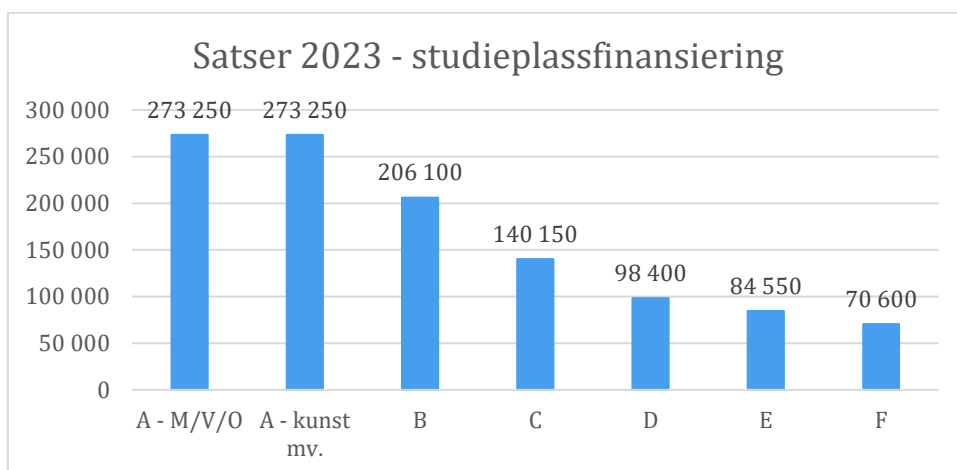
- *Kunstakademiet ved NTNU*
- *Film- og fjernsynsutdanning ved Den norske filmskolen og Avdeling for TV-fag ved HINN og scenografi og skodespel ved HiØ*
- *Luftfartsfag ved UiT*
- *Femårige masterprogram i arkitektur og industridesign*
- *Produktdesign*
- *Animasjon*
- *Utøvande kunst- og musikkutdanninger*
- *Profesjonsutdanningane i psykologi og farmasi*
- *Ortopediingeniør*

Disse fagområdene og utdanningene, som samlet utgjør bare om lag 4 % av studieplassene i høyere utdanning, vil etter forslaget til nytt finansieringssystem få vesentlig lavere verdsetting. Mine beregninger av konsekvensene viser følgende:

- Dagens grunnfinansiering av en ny studieplass innenfor kategori A er kr. 273.250 og innenfor kategori B kr. 206.100. I det nye systemet kan vi anta at satsen for grunnfinansiering av nye studieplasser for kunstfagene blir ca. kr 93.000.
- Dagens satser for resultatuttelling for 60 studiepoeng i kategori A er kr. 149.450 og i kategori B kr. 114.600. Satsen vil bli redusert nesten like mye som satsen for grunnfinansiering. Anslagsvis vil satsen for kunstutdanningene og andre utdanninger i den nye kategori 2 trolig være i nærheten av dagens sats for kategori D, dvs. rundt kr 55.000.
- Satsene for resultatuttelling for kandidater/fulførte studieprogram vil ventelig bli redusert tilsvarende.

Endringene i grunnfinansieringen kan synliggjøres tydeligere ved en grafisk framstilling.

Dagens finansiering av en ny studieplass i de ulike kategoriene er slik:



M/V/O står her for medisin, veterinær og odontologi. I kategoriene B og A, utenom M/V/O, så finner vi i all hovedsak kunstfag, inkl. arkitektur, film og design, men også noen få andre utdanninger. Hvis man forutsetter et nullsumspill, og at M/V/O opprettholder samme nivå som i dag, så blir de nye satsene for finansiering av en ny studieplass omtrent slik:

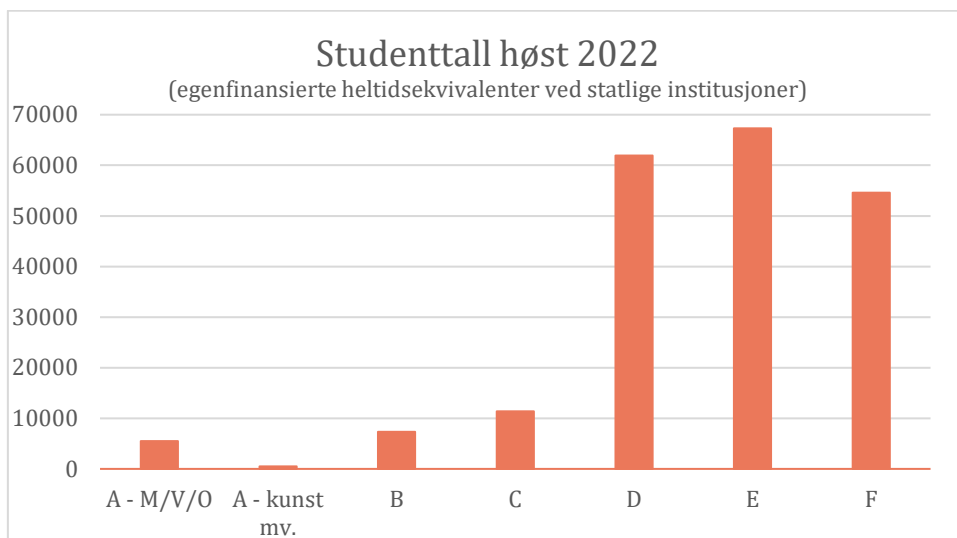


Disse beregningene er gjort med utgangspunkt i dagens volum innenfor de ulike finansieringskategoriene, beregnet etter tall i DBH, og med utgangspunkt i beskrivelsen av det nye finansieringssystemet i Utsynsmeldingen, samt med forutsetning om at endringen av

finansieringssystem vil være et nullsumspill. Regjeringen vil ikke presentere tallene før i forslaget til statsbudsjett for 2024. Det kan skje endringer i fordelingen mellom de ulike elementene i finansieringssystemet, men grunnleggende snakker vi uansett om samlede effekter for kunstfagene noenlunde i samsvar med tallene som er presentert over.

Også for andre utdanninger enn de som er nevnt over, vil det nye finansieringssystemet innebære endringer, men i en helt annen og langt mindre størrelsesorden enn det som gjelder for de som er nevnt over. Det synes altså som om det er en helt bevisst hensikt at kunstutdanningene (og noen få til) skal rammes særskilt av endringene.

For å illustrere hvor sterke, og – etter min vurdering egentlig unødvendige – grep som gjøres for å «ramme» kunstutdanningene, er det interessant å se på volumet innenfor dagens finansieringskategorier.



Dette illustrerer med tydelighet at volumet innenfor dagens A og B, unntatt M/V/O er svært lite. Det innebærer også at det ikke vil ha vesentlig innvirkning på finansieringssystemet om man innrettet det nye systemet slik at det i noe større grad «gjenspeglar ein viss forskjell i kostnadar mellom ulike typar studieprogram», slik dagens system gjør. Hvis man, som et regneeksempel, legger kunstfagene inn i samme kategori som M/V/O, så får det faktisk veldig liten effekt på satsen for andre utdanninger, samtidig som systemet i noe større grad «gjenspeglar ein viss forskjell i kostnadar mellom ulike typar studieprogram».



I utgangspunktet vil de fleste utdanningsinstitusjoner ikke merke vesentlig forskjell i sine samlede budsjetter ved innføringen av det nye systemet. Det er også regjeringens klare mål at

institusjonene selv skal gjøre sine prioriteringer innenfor den tilgjengelige rammen, noe som i prinsippet i og for seg er OK. Men samtidig er det altså slik at det nye systemet innebærer ganske sterke – og dårlig begrunnede – insentiver til omprioriteringer, og effektene for kunstutdanningene er potensielt dramatiske.

## Konsekvenser for kunstutdanningene

Mens de aller fleste utdanninger i framtiden vil bli finansiert på en måte som ikke er særlig annerledes enn i dag, innebærer forslaget til nytt system altså vesentlige konsekvenser for kunstutdanningene og noen få andre. Som det er vist over, ligger det også i Utsynsmeldingen en del signaler om at denne dramatiske effekten, i alle fall for kunstutdanningenes vedkommende, er en tilsiktet effekt, uten at dette sies veldig direkte.

Konsekvensene for kunstutdanningene kan beskrives som følger, med inndeling i utdanninger som ligger ved breddeinstitusjonene og for de spesialiserte kunstutdanningsinstitusjonene:

- For universitetene og de andre breddeinstitusjonene vil det ligge et meget sterkt økonomisk insentiv til å bygge ned kunstutdanning til fordel for andre utdanninger med lavere kostnader. Den økonomiske uttellingen på resultatindikatorene vil være lik for en bred vifte av utdanninger uavhengig av ulike kostnader ved å gi utdanningene. Institusjonene får gjennom Utsynsmeldingen også en klar melding om «å prioritere flere studieplasser innenfor helsefag, IT og områder som er særlig viktige for det grønne skiftet». Det er underforstått at slik prioritering skal skje «innenfor rammen». Mer enn 20 års erfaring med dagens finansieringssystem har vist oss at insentivene som ligger i systemet virker. Og aldri har vi hatt så sterke omfordelingsinsentiver (eller snarere nedbyggingsinsentiver) som det som det nå legges opp til for kunstfagenes del.

For disse institusjonene vil det også være helt uaktuelt å påta seg nye studieplasser kunstfagene, fordi bevilgningen da bare vil dekke en svært liten del av kostnadene.

- For de tre spesialinstitusjonene Norges musikkhøgskole, Arkitekt- og designhøgskolen i Oslo og Kunsthøgskolen i Oslo, vil omleggingen av finansieringssystemet ikke ha noen umiddelbar effekt. Institusjonene vil – i utgangspunktet – kunne drive videre innenfor samme rammer og med samme studenttall som før. Men økning i studenttallet, uansett hvor velbegrunnet det måtte være ut fra arbeidslivets behov, er helt uaktuelt. Men også for disse institusjonene er det noe åpenbare faresignaler:
  - o Også disse institusjonene vil få økonomiske insentiver til å redusere omfanget av «kostbare» kunstutdanninger, til fordel for billigere utdanninger. For NMH, for å bruke oss som eksempel, vil vi kunne øke f.eks. kulturledelse-/kulturadministrasjonsutdanning og musikkvitenskapsutdanning, mot tilsvarende reduksjon i utøvende/skapende utdanninger, med godt økonomisk resultat. Innenfor dagens system vil vi bli «straffet», ved at slike utdanninger – for så vidt med rette – blir plassert i en lavere finansieringskategori enn de utøvende/skapende utdanningene.
  - o Det vil bli et meget stort misforhold mellom det finansieringssystemet sier er et rimelig budsjett for de utdanninger vi gir og det budsjettet vi har. Det kan være grunn til å frykte – og kanskje også regne med – omfordeling mellom institusjoner («inndragning til satsingar», som det nå heter) i årene som kommer.

## Alternativer

Jeg kan se i hovedsak to bedre alternativer, dersom man først skal endre dagens finansieringssystem.

### Alternativ 1 – 4 kostnadskategorier, jf. Hægeland-utvalget

Det beste alternativet er å legge til grunn forslaget fra Hægeland-utvalget, som foreslo en overgang fra seks til fire kategorier, samt opprettholdelse av kategoriinndelingen for både produksjonsindikatorer og grunnfinansiering av nye studieplasser. (Hægeland-utvalget sa riktignok samtidig at det ikke nødvendigvis trenger å være slik at tildeling av nye studieplasser alltid skal skje innenfor de samme kategoriene.) Hægeland-utvalget foreslo følgende:

*Gruppen mener det gir en bedre modell dersom disse prinsippene rendyrkes til følgende fire kategorier:*

- 1. Fag som i hovedsak er teoretiske*
- 2. Utdanning- og velferdsfag, som krever praksis og i stor grad er rammeplanstyrte utdanninger*
- 3. Fag som krever laboratorieundervisning eller er utstysintensive*
- 4. Kliniske fag, kunsthøgskolefag og særskilt dyre fag (utøvende)*

Hægeland-utvalget vurderte også en tredelt modell som den regjeringen vil innføre. Utvalget skrev om det:

*Ekspertgruppen har vurdert flere alternativer som innebærer en inndeling i tre kategorier, basert på prinsippet om innplassering ut fra fagområde. Eksempelvis ble det sett til Danmark, der de har en oppdeling i teoretiske fag, mer utstysintensive fag og kliniske fag. Overført til norske forhold og A-F-systemet vil en slik inndeling innebære at teoretiske fag ville blitt innplassert i kategori med en rekke helse- og utdanningsfag. Disse fagområdene har i dag ulike behov for å kunne tilby og gjennomføre undervisning og ulike behov for insentiver. De samme faktorer har også medvirket til at helse- og utdanningsfag har fått en høyere kategoriinnplassering siden 2002. Ekspertgruppen ønsker heller ikke å sidestille helse- og utdanningsfag med mer utstysintensive fag i en "midtkategori", og viser til kostnadsforskjeller når det gjelder utstyr, laboratorier osv. Samlet vurderer ekspertgruppen at en tredeling vil kunne gi flere uintenderte effekter, med både for svake og for sterke insentiver, med den effekten det får på studietilbud- og kvalitet. Følgelig foreslås det en firedeling av kategorier.*

(Det skal bemerkes at i Danmark, som Hægeland-utvalget viser til – så ligger de fleste av kunstutdanningene under Kulturministeriet, og er ikke underlagt det finansieringssystemet som det henvises til.)

### Alternativ 2 – 3 kostnadskategorier med modifikasjoner

Et annet alternativ er å bygge videre på den foreslåtte nye modellen med tre kategorier, men med følgende modifikasjoner:

- Alle utdanninger som ligger i kategori A og B i dagens system må legges inn i den nye kategori 3, ikke bare medisin, veterinær og odontologi. Dette vil bedre avspeile faktiske og anerkjente kostnader ved ulike utdanninger
- Også finansiering av nye studieplasser må, i alle fall som hovedsak, følge en tilsvarende kategoriinndeling.

De utdanningene som foreslås flyttet i dette alternativet utgjør samlet bare om lag 4 % av det totale volumet av høyere utdanning. Denne justeringen vil derfor kunne gjennomføres innenfor uendret samlet ramme uten vesentlige økonomiske endringer eller konsekvenser for resten av sektoren, og det vil rette opp den betydelig svakheten som ligger i regjeringens forslag.

## Avsluttende kommentarer

Innledningsvis i dette notatet er det vist til – og kommentert – en del sitater fra Utsynsmeldingen som synes å ha som begrunnelse å vise at

- Det har vært en veldig stor, ubegrunnet og uheldig vekst i kunstutdanningene
- At det er stor grad av «mistilpasning» i arbeidsmarkedet for de som utdannes fra kunstutdanningene.

I kommentarene til sitatene, har jeg kort forsøkt å vise at disse påstandene faktisk ikke er korrekte. Jeg vil gi litt utdypende kommentarer her.

### Veksten i utdanningskapasiteten

Som nevnt sier Utsynsmeldingen at det har vært en vekst i utdanningskapasiteten i kunstfag på 280 prosent fra 1999 til i dag. På forespørsel til Kunnskapsdepartementet har jeg i epost 12.04.2023 fått opplyst følgende:

*Tallene er fra DBH og det er snakk om antall uteksaminerte kandidater innenfor kunstfag.  
[...]  
I dette inngår følgende fag: Utøvende musikkutdanning, visuell kunst, designutdanning, scenekunst, kunstfagutdanning, arkitektur og industridesign.*

Her er det altså ikke lenger utdanningskapasiteten, men antall uteksaminerte kandidater som er det som telles. Imidlertid er tallene uansett ikke korrekte. Jeg har funnet fram den aktuelle tabellen i DBH og får da ut en tilsynelatende vekst i antall uteksaminerte kandidater fra 1999 til 2022 på 229 prosent for statlige og private institusjoner samlet, og på 173 prosent for statlige institusjoner alene. Men heller ikke disse tallene gir – på langt nær – et sannferdig bilde av utviklingen. Det skyldes i hovedsak to forhold:

- For det første skjedde rapporteringen til DBH i 1999 på langt nær med samme presisjonsnivå som i dag. De ulike kategoriene og faginndelingene var ikke definerte på samme måte som i dag, og rapporteringen skjedde – for de fleste institusjoner – ved manuelle tellinger og oversending av telefax eller floppydisk. Dagens finansieringssystem med uttelling for studiepoeng og kandidater var ikke innført, og presisjon i rapporteringen hadde dermed heller ikke samme betydning for institusjonene. Et par eksempler på feil, som jeg har identifisert ved noen raske stikkprøver:
  - o Konservatorieutdanningene i Tromsø, Bergen, Agder og ved Barratt Due musikkinstitut er ikke i det hele tatt medregnet i 1999-tallene, men de er medregnet i 2022-tallene. Konservatorieutdanningene i Trondheim og Stavanger er bare delvis medregnet i 1999-tallene, men er fullt ut medregnet i 2022-tallene.
  - o Landskapsarkitekturutdanningen ved NLH er ikke medregnet i 1999-tallene, men samme utdanning er medregnet i 2022-tallene for NMBU.

Bare disse to feilene gir ganske betydelig utslag i beregningen av vekst, og jeg antar at nærmere kontroll av tallene vil avdekke flere feil. At kvaliteten på statistikken i 1999 er tvilsom og at 1999-tallene uansett ikke kan sammenlignes med 2022-tallene på den måten som er gjort i Utsynsmeldingen, burde Kunnskapsdepartementet vite.

- For det andre har det mellom 1999 og 2022 vært en gradsreform som har hatt stor betydning for hvordan man kan bruke kandidattall som tellemåte for å definere utdanningskapasitet. Et enkelt eksempel kan illustrere betydningen av det. I 1999 hadde



KHiO i all hovedsak fireårige grunnutdanninger og ingen masterutdanninger. Etter gradsreformen har KHiO treårige grunnutdanninger og toårige masterutdanninger. Man må også anta at utdanningsløpet for mange KHiO-studenter har økt fra fire til fem år, i tråd med utviklingen ellers i utdannings-Norge. Det innebærer at mens KHiO i 1999 uteksaminerte en etter fire år, så må man i 2022 telle to uteksamineringer etter fem år. Om man legger til grunn et tenkt studenttall på totalt 500 studenter ved KHiO både i 1999 og i 2022, så ville det, fordelt på fireårige grunnutdanninger i 1999, kunne generere 125 uteksaminerte, mens det med en 3+2-modell i 2022 kan generere 200 uteksaminerte, forutsatt at studenttallet er fordelt forholdsmessig likt på bachelor- og masternivået. Det innebærer en tilsynelatende kapasitetsøkning på 60 prosent etter KDs beregning. Men samtidig, hvis man legger til grunn at utdanningslengden har økt fra fire til fem år, vil det faktisk vil være en kapasitetsreduksjon på 20 prosent, regnet i antall kandidater som utdannes.

(Nå er de faktiske studenttallene ved KHiO i 1999 og 2022 iflg DBH hhv. 500 og 610. Det er en tilsynelatende kapasitetsøkning på 22 prosent regnet i studieplasser, men hvis man legger til grunn en økning i studielengden fra fire til fem år, så er det en liten reduksjon i kapasiteten. Samtidig viser tallene for uteksaminerte kandidater ved KHiO en økning fra 155 i 1999 til 220 i 2022, altså en tilsynelatende kapasitetsøkning på 42 prosent etter KDs regnemåte, men egentlig kanskje heller en kapasitetsreduksjon når det gjelder utdannede kandidater, når det nå telles to kandidater på fem år i stedet for en på fire år.)

Også dette er konsekvenser som KD burde skjønne og ta hensyn til.

### **«Mistilpasning» i arbeidsmarkedet**

Også bekymringene for stor grad av «mistilpasning» i arbeidsmarkedet har lite hold i virkeligheten. Det er redegjort i det innledende kapitlet for problemene som oppstår når man bruker tall for en stor gruppe som omhandler humaniora og estetiske fag og forsøker å trekke den slutning at tallet også er gyldig for en mindre gruppe av de fagene. Når man går nærmere inn på tallene, viser det seg at kunstutdanningene kommer relativt godt ut av de undersøkelsene det refereres til.

Det er mange faktorer som bidrar til å gi inntrykk av det utdannes alt for mange kunstnere i Norge. Kunstnerundersøkelser og oppslag om veldig store søkertall til statlige stipendordninger (og mange avslag) bidrar til dette inntrykket. Det som imidlertid sjelden kommer fram, er at veldig mange som omfattes av kunstnerundersøkelser og som søker stipendordninger ikke har noen høyere kunstutdanning i det hele tatt. Jeg skal ikke underslå at det for enkelte kunstnergrupper er et vanskelig arbeidsmarked og at det for fleste kunstnergrupper er et snakk om å etablere seg i et vanskelig frilansmarked, der det kan ta tid etter endt utdanning før man er fullt eller tilfredsstillende sysselsatt. Men det er samtidig grunn til å ha en bevissthet om at kandidatene fra de norske kunstutdanningene faktisk klarer seg ganske bra.

Norges musikkhøgskole, som jeg kjenner best, har svært gode tall å vise til. I vår siste kandidatundersøkelse, gjennomført av NIFU i 2014, og med de samme prinsipper for beregning av sysselsetting som SSB bruker i statistikken som Utsynsmeldingen viser til, var 96,7 % prosent av våre kandidater sysselsatt<sup>3</sup>, som er en andel som er langt høyere enn det som gjelder for annen utdanning iflg. statistikken som er presentert i Utsynsmeldingen. Vi vet også

---

<sup>3</sup> [NIFU-rapport 2014:10 Spill på flere strenger: Kandidatundersøkelse blant personer utdannet i skapende og utøvende musikk](#), tabell 7.3 side 65

at våre kandidater i stor grad jobber innenfor det området de er utdannet for gjennom hele sin yrkesaktive karriere. I et slikt perspektiv er disse utdanningene faktisk ikke svært kostbare.

Av de kunstutdanninger som ligger i dagens kategorier A og B, utgjøres i overkant av 82 % av studenttallet av fagområdene musikk, arkitektur (inkl. landskapsarkitektur) og design. Arbeidsmarkedet for de vi utdanner innenfor musikk er generelt godt, og det er samtidig mange profesjonelle yrkesfunksjoner innenfor musikk som er udekket eller underdekket av høyere utdanning. Uten å ha detaljert kunnskap om arkitektur og design, vil jeg tro at også det er fagområder med relativt stor etterspørsel etter kvalifiserte fagpersoner. Jeg tillater meg også å tro at det i alle fall innenfor disse tre største fagområdene vil være behov for vekst i studieplasser framover.

Samlet utgjør kunstfagene i dagens A- og B-kategorier det meste av det vi i Norge har av utdanning til det som kalles de kreative næringer, eller kreativ sektor, som i flg. OECD er den sterkeste voksende sektor i Europa:

*Enterprise growth in cultural and creative sectors outpaced growth in the business economy (18% compared to 12% on average across OECD). Cultural and creative employment growth outpaced overall employment growth in most countries (13.4% compared to 9.1% on average across OECD and EU countries).<sup>4</sup>*

Det er heller ikke så lenge siden Innovasjon Norge (i 2016) pekte ut kreative næringer som ett av seks «mulighetsrom», med bl.a. følgende begrunnelse:

*Kulturell og kreativ næring er en av verdens største industrier. En rapport fra UNESCO som ble lagt fram i mars år, viser at den globale handelen av kulturprodukter og -tjenester ble doblet i perioden 2004 til 2013, på tross av global nedgangstid. Rapporten viser også et markant skifte fra fysiske kulturprodukter, som CD, DVD og trykte publikasjoner til digitale tjenester. Digitaliseringen og globaliseringen representerer nye muligheter. Dette er noe av bakgrunnen for at Innovasjon Norge har pekt ut kreativ næring og reiseliv som et av seks mulighetsrom for norsk næringsliv i framtida. De andre mulighetsområdene er havrommet, ren energi, bioøkonomi, helse og velferd og smarte samfunn. Dette er områder hvor Innovasjon Norge mener vi har spesielle konkurransefortrinn og bør bygge framtidige næringer.*

Dette er perspektiver som ikke på noen måte gjenspeiles i utsynsmeldingen.

Vi skal stadig minne om kunstens egenverdi og om kunstens helt vesentlige betydning for alle menneskers liv og helse, og for tillit og fellesskap, nasjonalt og på tvers av landegrensene. Men det kan være grunn til også å minne om at kunsten og kunstutdanningene faktisk har en betydning også for samfunnsøkonomien og sysselsettingen.

---

<sup>4</sup> <https://www.oecd.org/cfe/notetojournalists-culture-english.htm>